

Коли в перекладі виникає явище заміни назви частини назвою цілого, таке перетворення класифікують як холонімичне. У фрагменті: *False face, not there, not real* (Welcome to Teenytown, 10) // *Фальшива особа, тебе тут нема, ти несправжня* (с. 96) застосовано таку трансформацію. *Face*, що означає «the front part of a person's head from the forehead to the chin, or the corresponding part in an animal» [5], замінено українським *особа* зі значенням «окрема людина, індивід» [1, т.5, с. 777].

Еквонімичну заміну, тобто заміну гіпоніма іншим гіпонімом того самого класу, спостерігаємо у фрагменті: *Linked that way and silhouetted in the crisscrossing headlightbeams, they looked like a chain of weird paperdolls* (Rattlesnake, 6). // *Зчеплені таким чином, висвітлені силуетом у перехресних променях фар, вони скидались на вервечку якихось потойбічних ляльок-витинанок* (с 43). *Chain* (ланцюг) використане зі значенням «a sequence of items of the same type forming a line» [5], а в перекладі замінено на *вервечка*, що позначає «один з чотирьох мотузочків, на яких підвішена колиска», а також «ряд, валка кого-небудь, низка чого-небудь» [1, т.1, с. 327]. Ми вважаємо, що доцільно було б залишити еквівалент слова *chain* – *ланцюг*.

Отже, аналіз лексичних перетворень денотативного рівня в українському перекладі роману С. Кінга «Доктор Сон», демонструє прагнення перекладача відтворити відповідний інформативний та естетичний вплив на читача, надати мові твору образності та експресивності. Підбір українських еквівалентів здійснювався з урахуванням особливостей мови перекладу задля відповідного прагматичного впливу на реципієнта.

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 томах. – К. : Наукова думка, 1970 - 1980
2. Селіванова О. О. Нова типологія перекладацьких трансформацій (на матеріалі українсько-російського перекладу) / О. О. Селіванова // Вісник Черкаського ун-ту. Сер. Філол. науки. – 2012. – Вип. 7. – С. 3-12.
3. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
5. Oxford Dictionaries. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oxforddictionaries.com/>

Джерела фактичного матеріалу:

6. King Stephen. Doctor Sleep [Text] / Stephen King. – Scribner, September 24, 2013. – 532 p.
7. Кінг С. Доктор Сон: роман / Стивен Кінг; пер. з англ. та ком. О. Красюка. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 640 с.

Науковий керівник: д. філол. н., професор О. О. Селіванова

КОМПАРАТИВНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З АНІМАЛІСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ У НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

К. М. Чистякова

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Існує твердження, що переклад – це не послівне передавання тексту першотвору, й відповідно реципієнт має відчувати, що він читає не переклад якогось твору, тобто набір лексем, які відповідають лексемам оригіналу, а натомість має справу з абсолютно автентичним текстом. Важко не погодитися з цією думкою. Проте таке завдання перекладу породжує низку проблем для інтерпретатора, розв'язання яких потребує особливого підходу.

До таких проблем належить, зокрема, відтворення лінгвокультурної інформації першотвору. Професор О. О. Селіванова виокремлює три установки, які використовує інтерпретатор при перекладі інформації такого типу: універсалістську, етнокультурну та установку на відчуження [1, 673]. І тут важливу роль при виборі стратегії перекладу відіграє прагматика оригіналу.

Безпосередню прагматичну спрямованість у будь-якій мові мають фразеологічні одиниці, що зберігають, за О. О. Селівановою, «в усталеній формі уявлення етносу про світ, культурно-міфологічну інтеріоризацію дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду народу» [2, 11]. Безсумнівно такі уявлення, які знаходять своє відображення в мові нації, є унікальними для кожного народу, позаяк кожному етносові притаманна своя образна система, сформована система цінностей, символів, на які впливають найрізноманітніші фактори, такі як релігія, історія розвитку народу й умови, в яких формувалась ця історія, навіть геополітичне положення грає свою роль у формуванні цінностей, а відповідно й образів, на яких побудовані фразеологізми.

Метою нашої розвідки є здійснення зіставного аналізу фразеологізмів німецької і української мов та виявлення спільних і відмінних рис образної системи фразеології двох мов, визначення специфіки перекладу зооморфних фразеологічних одиниць. Матеріалом дослідження слугують компаративні фразеологізми, тобто стійкі порівняння, з компонентами-зоонімами. Такі фразеологічні одиниці утворилися внаслідок тривалих спостережень людини за поведінкою та зовнішнім виглядом тварин.

Загалом фразеологічні одиниці завжди антропоцентричні, позаяк вони виникають не так для того, щоб відобразити світ, як для того, щоб його інтерпретувати, оцінити й виразити власне суб'єктивне ставлення до нього. З огляду на те, що тварини оточували людину від початку її існування, у фразеологічному фонді чи не кожної мови можна знайти велику кількість компаративних фразеологізмів з компонентами-зоонімами. Саме вони наразі становлять особливий інтерес для мовознавців та перекладознавців. Зокрема, проблема аналізу зоонімічної фразеології є доволі актуальною для лінгвокультурологічних студій останніх років. Результати наукових досліджень у цьому напрямку демонструють С. Олійник, М. Пасюківська, О. Пінковська, А. Ришкова. Особливостям перекладу зоонімічних фразеологічних одиниць свої наукові розвідки присвятили А. Гребенюк, Л. Дубко, Ю. Охріменко та ін.

У центрі нашого дослідження – семантичний та образний аспекти зоофразеологізмів німецької та української мов, специфіка їх відтворення в дихотомії «німецька-українська».

Розгляньмо, як саме виражаються окремі риси тварин у порівняльних фразеологізмах двох мов на прикладі зооніму „*der Hund*“ («собака»). Так, у німецькій культурі з цією твариною переважно асоціюють людей, які люблять чвари, стають причиною сварок або ж тих, хто є об'єктом усіляких знущань: *wie die Hunde um einen Knochen raufen* – *гризтися як собаки за кістку* [3, 352]; *jemanden wie einen Hund behandeln* – *знущатися з кого-небудь* [3, 353]; *er steckt voller Dummheiten wie der Hund voller Flöhe* – *дурачить у нього хоч відбавляй* [3, 352]. Тоді як у слов'янській фразеології конотація може бути як і позитивною, так і негативною. В українській мові зоонім «собака» ототожнюється з поняттями «відданість», «вірність»: *як вірний собака – дуже віддано, запобігливо* **Ж** *собачими очима – віддано, покійно* ;[838 ,[4, 840]. Проте часто фразеологізми з компонентом «собака» виражають негативні емоції та риси, зокрема злість: *злий як собака; злого пса і після смерті пам'ятають*; неохайність: *собака не*

з'їсть, поки не покачає; хто з псами ляже, з блохами встане; галасливість: пса брехливого далеко чути; бреше як Сірко на вітер; потворність: гарний як пес базарний тощо [5, 93].

Те, що лексема собака (пес, Сірко) конотує різні ознаки за емоційною оцінкою, пов'язано з народними повір'ями. Собака, за словами С. Плачинди, була священною твариною давніх українців [6, 98]. Пес – символ бога вогню Симаргла і персоніфікований образ огнищанина, котрий оберігає свій дім і вогонь. Пізніше, з прийняттям християнства, зникає потреба у заступництві язичницьких богів, тому собака у свідомості українців набуває деяких демонічних ознак. Собаці, як і свині, не давали свяченого на Пасху. На пса, за свідченнями І. Нечуя-Левицького, перетворювалися відьми [7, 31]. Чорний собака, як вважалося, приносив нещастя, у ньому сидів біс.

Відмінності в понятійних системах двох мов впливають і на процес перекладу фразеологізмів з анімалістичним компонентом. Розгляньмо для прикладу німецький фразеологізм *wie ein toter Hund zum Bellen*, який позначає людину, від якої немає жодної користі. *В українській мові відсутній еквівалент цього фразеологізму, який би містив такий же зоонім, позаяк в українській культурі пес ніколи не вважався нетямуючою твариною, радше, навпаки, приносив величезну користь. Найближчим за значенням є відповідник з нього толку як з козла молока [3, 353]. Такий варіанти перекладу, хоча й заснований на іншому образі, проте передає основну ідею та зміст оригіналу й навіть містить анімалістичний компонент.* Таким чином, у перекладі один фразеологізм заміщується іншим, тобто застосовується **формально-змістова трансформація з прагматичним компонентом (фразеологічна)**.

Розгляньмо приклади зооморфних фразеологізмів з компонентом „die Kuh“ («корова»). Ця тварина німецькій свідомості пов'язана передовсім з людиною, яка погано знається на своїй справі, є нетямуючою: *soviel von etwas verstehen, wie die Kuh vom Sonntag* – знатись на чомусь, як сліпий на кольорах [3, 413]; *der Mensch ist wie eine Kuh, er lernt immer was dazu* – вік живи, вік учись [3, 414]; *dastehen wie die Kuh vor dem neuen Tor* – вирячитись як теля на нові ворота [3, 413]; *etwas passt jemandem hinein, wie eine Kuh in die Akademie* – щось пристало кому-небудь як свині наритники [3, 413], тоді як в слов'янській фразеології одиниці з цим зоонімом мають ширше семантичне поле (корисна (цінна) тварина; невибагливість; здатність постояти за себе) й мають здебільшого позитивну конотацію. Пояснюється це тим, що корова в Україні була завжди в пошані, вона займала чільне місце в житті селянина: давала молоко, м'ясо.

Дослідивши етимологію компаративних зоонімічних фразеологізмів з компонентами «корова» та способи їхнього перекладу, можна дійти висновку, що такі німецькі та українські фразеологічні одиниці майже не мають повних та часткових еквівалентів, тому при перекладі найчастіше застосовується метод пошуку фразеологічного аналогу та в деяких випадках описовий переклад.

Отже, під час перекладу фразеологізмів з компонентами-зоонімами, які є носіями культурної інформації, найдоцільнішою є етнокультурна установка, спрямована на забезпечення повноцінності й адекватності перекладу. Така стратегія перекладу вимагає в основному застосування формально-змістової трансформації з прагматичним компонентом (фразеологічної).

При відтворенні фразеологізмів засобами мови перекладу, важливою є точна передача таких елементів: предметно-логічного значення; образності; функціонально-стилістичної та експресивно-емоційної конотації; структурно-граматичної будови. Це

стає можливим лише за умови наявності в мові перекладу повного еквівалента оригіналу. А позаяк кількість абсолютних еквівалентів фразеологізмів-зоонімів незначна, під час перекладу таких одиниць найчастіше використовується метод пошуку фразеологічного аналогу (часткового еквівалента) або описовий переклад.

Список використаної літератури:

1. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
2. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) / О. О. Селіванова. – К. – Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.
3. Німецько-український фразеологічний словник : у 2 т. / укл. В. І. Гавриць, О. П. Пророченко. – Т. 1. – К. : Рад. школа, 1981. – 418 с.
4. Фразеологічний словник української мови / [уклад.: В. М. Білоноженко та ін.]. – К. : Наук. думка, 1993. – 984 с.
5. Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини / упоряд. М. М. Пазяк. – К. : Наукова думка, 1989. – 480 с.
6. Плачинда С. Словник давньоукраїнської міфології / Сергій Плачинда. – К. : Український письменник, 1993. – 410 с.
7. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу / Іван Нечуй-Левицький. – К. : Обереги, 1993. – 88 с.

Науковий керівник: викладач Ю. В. Опанасенко